

Obsesia autoportretului

Regia teatrală este prin definiție o artă inefabilă și, ca atare, neavînd o materialitate morfologică, rămîne în primul rînd o chestiune de raporturi între ceea ce nu este numai teatru — dramaturgia — și ceea ce este sau, în orice caz a fost, numai teatru — actorii, scenografia etc. Totul este, probabil, ca să se creeze realmente niște raporturi, indiferent dacă avem de a face cu o regie care *se vede* sau cu o regie care *nu se vede*. Rostul regiei nu este nici să se arate, nici să se ascundă, și o discuție de-acum cîțiva ani despre *regia vizibilă* și *regia invizibilă* nu reprezenta decît un dialog bizantin, pentru că regia unui spectacol este o operă de ficțiune și n-are nici o importanță gradul de etalare a ficțiunii, ci, evident, caracterul ei modelator. Pentru că aici mi se pare că regia de teatru își regăsește adevăratul ei sens de a fi, în modelare, aici cred că toate lucrurile frumoase, o piesă, actorii, decorul, luminile, muzica, încetează, cel puțin parțial, de a mai fi ele însele și se transformă, printr-un soi de proces de devorare reciprocă, în spectacol.

La urma urmei, orice artă nu este decît o interferență între obiectul care se modelează și subiectul care modelează, o interferență între modelare și automodelare. Regia care există prin formă, ci prin raporturi, există în consecință printr-o serie de modelări, modelarea unei piese, a unui actor, mai bine zis a unor calități actoricești, a unei coloane sonore și, evident, prin automodelarea regizorului, care este un fel de liant, un punct de întîlnire a modelărilor. Dar, în acest complex al modelărilor care este arta spectacolului, intră și modelarea sălii de spectacol, includerea spectatorului în sistemul de relații propus. Din această cauză, naivitatea juvenilă a regiei a fost întotdeauna obsesia autoportretului. Dacă o piesă poate fi oricînd recitită sau revăzută într-un alt spectacol, actorul poate fi revăzut într-un alt context mai avantajos, regia este întotdeauna numai și numai spectacolul dat. Și dacă regia nu este un loc de întîlnire, atunci nu mai este nimic. Există piese care au supraviețuit unei stagiuni de un singur spectacol, dar spectacolul însuși nu poate supraviețui propriei sale morți. O piesă există chiar dacă sala e goală, pentru că o sală goală poate să nu fie decît un ghinion oricînd reparabil printr-o altă sală, dar o regie, un spectacol cu o sală goală este un nonsens pentru că lipsește unul din momentele modelării, modelarea publicului.

Și astfel, sensul unei regii este comunicarea imediată și, cel puțin aparent, spontană. Din acest punct de vedere nu interesează gradul de etalare a convenției, ci existența ei. Cred că ceea ce interesează în primul rînd la regie este nu atît sensul ei exegetic, real și indiscutabil, cît sensul ei sociologic, pentru că publicul va rămîne marele denotat al aceluia semn care se numește spectacolul. Din acest punct de vedere am spus la început că regia nu este chiar atît de diversă pe cît pare. În fond, indiferent de expresie, nu există decît regie, spectacol, în care piesa, actorii, scenografia etc. sînt elemente ale unor raporturi, care trecînd prin automodelarea regizorului se vor întîlni cu acea sursă a raporturilor care se numește publicul, și există o regie autoportret, care crede că se poate face un spectacol fără piesă, care se transformă într-un pretext, care, deci, încetează de a mai fi sursa unui raport, fără actori, care se transformă în niște difuzoare care urlă niște vorbe neinteresante pentru nimeni, fiind deci și ei niște pretexte, și fără public. Pentru că publicul este capul celălalt al podului spre care vine în permanență ceva. De unde, dacă sursele de pe malul celălalt au fost astupate? Nu există poduri cu un singur cap, există niște ruine despre care am putea spune că au fost sau au vrut să fie cîndva niște poduri.

Cred că un regizor foarte bun nu este atît un regizor care a înțeles foarte bine piesa sau care i-a dat neapărat și obsesiv o interpretare surprinzătoare (pentru asta nu e nevoie decît să citești piesa de la coadă la cap), cît mai ales un regizor care va înțelege posibilitatea interferenței între acel denotat care se numește piesa și acel denotat care se numește publicul. Regia este în primul rînd o artă populară, un pod ridicat în întîmpinarea omului din stal, întotdeauna apt de a cunoaște malul celălalt.